

23 juni 2019 dankzegging Heilig Avondmaal

NIET STELEN, MAAR DELEN

Bijbellezingen: Amos 8,4-14 en Efeziërs 4,20-5,2

Het achtste gebod 'u zult niet stelen' was samen met de andere negen geboden van de tien geboden in eerste instantie bedoeld om de samenleving van Israël leefbaar en vreedzaam te houden. Nou, een van de grondwetten van een dergelijke samenleving is natuurlijk: 'blijf van de bezittingen van je buurman af'. 'U zult niet stelen.'

Maar stelen kan ook op andere manieren dan simpelweg 'stiekem iets van een ander afpakken'. En daar wees Amos op in zijn profetieën die hij namens God moest uitspreken tot het volk Israël. Amos is vlijmscherp. Hij zegt (vers 4): 'jullie zijn uit op de ondergang van de machtelozen van dit land!' Wat is er aan de hand? Nou, men stal van een ander. Op een heel geniepige manier, namelijk: door lucratief om te gaan met inhoudsmaten en gewichten. Daardoor liet men mensen teveel goederen geven, of teveel betalen. Amos was vlijmscherp in zijn oordeel, want de arme mensen werden hier de dupe van. Zij kwamen de opbrengst van het land, waar zij hard voor hadden gewerkt, of het vlees van hun spaarzame vee, verkopen. En de rijke mannen met hun geld en trucjes..., zij buiten deze arme mensen uit. Armen werden daardoor steeds armer en rijken werden steeds rijker. En die rijkelui waren daar zo vol van(!): op de vrije dagen – de sabbatten en de nieuwemaansdagen (vers 5) – waren zij al in hun hoofd druk bezig om te bedenken hoe zij de volgende dag weer de mensen konden uitbuiten. Uitbuiting. Vers 6: 'Jullie kopen de zwakken voor een handvol zilver, de armen voor een paar sandalen, en jullie zeggen: 'Ook het kaf verkopen we als graan!' Ja, ook dat laatste gebeurde in al die uitbuitings-tactieken: de rijken verkochten ook geen eerlijke producten. De arme klanten kochten bijvoorbeeld graan wat zij nog te kort kwamen voor hun gezin, maar thuisgekomen bleek er kaf onder het graan te zitten. Kaf: afval van de graanoogst. U zou het vast ook wel eens hebben meegemaakt, wat voel je je dan bedrogen: je hebt iets gekocht en pakt het thuis uit... en het blijkt rommel te zijn. Een paar rotte appels onderin de zak. Een apparaat dat niet helemaal zo goed werkt als op de verpakking stond. Een auto met verborgen gebreken, wat je pas na een paar ritjes opmerkt.

Nou, met deze profetie van Amos komen wij al iets dichterbij ons eigen leven... Een laptop uit het huis van uw burens stelen, dat zou u waarschijnlijk niet zo snel doen. Maar op Marktplaats je eigen te verkopen laptop aanprijzen als 'zo goed als nieuw', terwijl het ding toch wat minder nieuw is... Of zeggen 'hij werkt naar behoren', tja, dat begrip 'naar behoren' kan je wel heel ver oprekken. Met deze voorbeelden van Amos zien wij dat 'niet stelen' minder zwart-wit is, dan op het eerste gezicht misschien lijkt. Er is sprake van een grijs gebied. Maar donkergrijs is toch echt 'stelen'... Je uren schrijven, maar wel bij je klanten of bij je baas altijd in je eigen voordeel afronden. Of wel heel erg veel bij de aftrekposten van je belastingaangifte opsommen. Of het printen van je eigen printwerk op kosten van de baas, want 'het gaat toch allemaal op de grote hoop in ons bedrijf'. Niet-stelen, dat is meer dan 'dingen afpakken'.

Maar er is nog meer nodig dan alleen oog hebben voor het grijze gebied, als het gaat om het gehoorzamen van het achtste gebod. Ik ga daarom met u nog een stap verder. Ik stel u daarvoor eerst een vraag: heeft u het wel eens meegemaakt dat u bent bestolen? Dat u bent beroofd? Of dat er bij u is ingebroken? Beroofd worden..., dat er iemand aan je zit... dat heeft impact! Ook van mensen bij wie is ingebroken hoor je vaak: 'Dat er spullen kwijt zijn, dat is jammer. Maar goed, die kunnen wij wel weer nieuw kopen. Maar dat er

iemand in je huis is geweest...' Stelen heeft impact. Je voelt je voor een korte of misschien wel voor een langere tijd onveilig in je eigen huis. Diefstal, inbraak, beroving..., het zorgt voor gevoelens van angst. Van onzekerheid. Van op-je-hoede-moeten-zijn, terwijl je gewoon in die straat loopt waar je misschien al jarenlang onbezorgd had gelopen.

Ik denk dat dit de betekenis van het gebod 'je mag niet stelen' ontsluit. God wil niet alleen dat de spullen van de individuele mensen goed worden beschermd. Nee, God heeft voor Zijn volk een samenleving op het oog waar veiligheid en vertrouwen zijn. Dat is Gods verlangen: dat zij zullen leven in veiligheid. In vertrouwen. In vertrouwen op God en in vertrouwen op elkaar. Stelen ontwricht het vertrouwen en daarom is het zo bijzonder schadelijk. Stelen zorgt voor angst, voor gevoelens van onveiligheid, voor wantrouwen.

Bij het achtste gebod kan je daarom met elkaar bedenken wat er allemaal niet mag, wat er allemaal onder de definitie van 'diefstal' valt. Maar je kunt ook kijken naar wat God voor ons mensen verlangt. Hij verlangt onze veiligheid. Hij verlangt voor ons een samenleven met Hem en met elkaar *in vertrouwen*. Laten wij daarom van daaruit eens kijken naar hoe u en ik in onze maatschappij staan. Ik hoop dat u niet steelt, ook voor wat betreft het grijze gebied. Maar wat nog belangrijker is: *leven wij vanuit dat verlangen van God, dat wij nu achter dit achtste gebod hebben gevonden..., namelijk die veiligheid en dat vertrouwen waardoor een samenleving opgebouwd wordt?* Is dat ook ons verlangen: dat onze naaste – wie dan ook – zich veilig voelt, zich veilig weet..., dat onze medemens vertrouwen heeft in ons en ook ons vertrouwen ontvangt?

Ik zie in onze samenleving zoveel wantrouwen. Ik bedoel niet alleen die vele camera's die er zijn en ervan getuigen dat wij ons blijkbaar vaak niet veilig voelen... Maar er is ook zoveel ander wantrouwen. Mensen die het gevoel hebben bestolen te worden door andere bevolkingsgroepen. De armen, de mensen met de lage inkomens bijvoorbeeld, die bestolen worden door de rijken. Door 'die graaiers', die topbestuurders die met een gouden handdruk en een grote chaos die ze hebben achtergelaten afscheid nemen van de zorginstantie waar zij korte tijd hebben gewerkt. Maar ook bijvoorbeeld de autochtonen die menen bestolen worden door de allochtonen: die vluchtelingen komen onze banen en onze huizen inpikken. 'Zij leven van uitkeringen die worden betaald met mijn belastingcenten.' Maar ook: de lager opgeleiden die zich verongelijkt voelen door de hoogopgeleiden: wij maar hard werken en zij van achter hun bureau alles bepalen in hun bestuursfuncties, terwijl zij geen idee hebben wat er op de werkvloer leeft. En ook: het gewone volk – de Henk en Ingrid – die zich niet gehoord weten door de politici. Er heerst op veel manieren wantrouwen. Misschien ervaart iets van dat wantrouwen richting anderen ook wel op een of andere manier in uw eigen leven. Gelukkig is er ook nog veel vertrouwen hoor, maar toch: ook veel wantrouwen.

Nu, je moet natuurlijk niet zo onnozel zijn door je fiets niet op slot te zetten, of de voordeur open te laten als je vertrekt. Dat is niet te vertrouwen. Maar hoe kunnen u en ik nu aan een samenleving werken, zoals deze door God is bedoeld? Je kunt natuurlijk niet heel de samenleving veranderen, maar hoe kunnen u en ik iets van Gods verlangen naar vertrouwen en veiligheid uitleven wat achter dat achtste gebod schuilgaat? Zouden wij misschien iets van dat wantrouwen in onze samenleving onschadelijk kunnen maken? Door niet mee te doen in het stigmatiseren van bepaalde bevolkingsgroepen – hen een sticker opplakken - 'de verwaande rijken', of 'de criminele Marrokanen' of 'de gelukzoekende vluchtelingen', 'de corrupte elite' of 'de onnadenkende gewone burger'. Laten wij deze vormen van wantrouwen doorbreken. Door een ander het vertrouwen te geven. Door in onze woorden en onze houding zoals Christus geen onderscheid te maken tussen Farizeeër of tollenaar, koning of gewone visser, hoofdman over honderd of veroordeelde aan het kruis, in welke categorie wij ook zelf passen. Hoe goed is het om de ander het vertrouwen te geven. Niet aan die vreemde je pinpas uitlenen natuurlijk, maar wel om niet gelijk met wantrouwen een ander te bejegenen, omdat...

En... als ik naar het achtste gebod kijk en hoor wat Amos ons vertelt: ook onze omgang met geld en bezittingen is heel erg bepalend is, in hoe wij ons tot een ander verhouden. Amos schildert zijn volk af als mensen die op de sabbat al bezig zijn met hun handeltje van maandag. Ze zitten zo gevangen in hun verlangen naar nog meer geld en goederen... tot schade van anderen. Tijdens de kerkdienst dwalen hun gedachten al af naar hun huis, hun vakantie, hun werk wat de volgende dag op hen wacht... Hoe kan je verblind raken...!

Een van de meest schrijnende voorbeelden, of misschien wel het allerergste voorbeeld dat ik kan bedenken, stamt uit het tijdperk dat ons land samen met onze buurlanden in de race was om heel de wereld te kolonialisieren. We waren zo verblind en wilden ons zoveel mogelijk land eigen maken, om zoveel mogelijk goederen te kunnen importeren. De mensen uit het land waar wij onze vlag in de grond hadden gestoken, werden onderdrukt, afgeslacht, of voor slavernij in boten verscheept om zo onze handelswaar te verzorgen. Terwijl miljoenen zwarte Afrikanen in boten werden verscheept, in kettingen geketend en velen de reis niet overleefden, of straks als vee zouden moeten werken, werd er in de blanke kerken gebeden om een behouden vaart en een goede handel. ... Hoe kunnen wij als christenen zulke blinde vlekken hebben, terwijl toch ook in die tijd van de kolonialisering volgens mij Amos 8 moet zijn gelezen? ... Maar ja..., hoe kan het bestaan dat een winkelbediende bij een Nederlandse kledingwinkel in één maand net zoveel verdiend, als die kledingmaker die in een stinkende fabriek in Bangladesh deze kleding voor ons maakt in 12 jaar verdient? Hoe kan het dat wij ons kopje koffie met genoeg drinken, terwijl de hardwerkende boeren een oneerlijke prijs voor de koffiebonen ontvangen? Nog steeds is er in onze wereld op grote schaal sprake van een kleinere efa en een zwaardere sjekel. Nog steeds wordt er op grote schaal gestolen en – in de woorden van Amos - arme mensen voor een paar sandalen verkocht.

Niet alles kan je zomaar veranderen..., maar zouden wij het achtste gebod serieus nemen? Niet alleen het verbod om te stelen, maar ook dat verlangen van God naar een samenleving waarin individuele mensen en bevolkingsgroepen veilig zijn, vrouwen krijgen, gezien worden..., een samenleving waarin geen uitbuiting en onrecht is, maar waarin geld en goederen worden ingezet om elkaar tot zegen te zijn.

Iemand die eens in het kader van de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan iets schreef, noemde twee hindernissen voor een dergelijke samenleving, waarin uitbuiting en wantrouwen geen plaats meer zullen hebben. De ene valkuil is: haast. Haast: je hebt nog zoveel taken. Je moet nog zoveel doen. Je hebt gewoon geen tijd om bij die gewone man neer te knielen, die daar dodelijk verwond aan de kant van de weg ligt. In hoeverre is een gehaast leven voor mij een hinder om aan Gods verlangen te beantwoorden, om mij in te zetten voor een veilige samenleving, waarin vertrouwen in elkaar is? En de andere hindernis is: 'zou iemand anders dit eigenlijk niet moeten doen?' Die priester had naar de leviet kunnen wijzen die een tijdje na hem ook die gewonde man zou passeren en er ook met een boog omheen liep. En de leviet had naar de priester kunnen verwijzen, die de eerstverantwoordelijke was, omdat hij deze persoon het eerste had gezien. De barmhartige Samaritaan wees niet naar een ander. Die liet zich niet leiden door haast of 'waarom moet ik dit doen?'. Hij liet zich ook niet leiden door wantrouwen, omdat die man op de weg een jood, een van de andere partij. De barmhartige Samaritaan telde ook niet eerst wat het hem zou gaan kosten en wat hij nog zou overhouden. Zijn wantrouwen, zijn bezittingen... hij liet dat niet in de weg staan, maar hij knielde aan de kant van de weg om de ander tot een naaste te zijn.

En dan zijn wij bij de Avondmaalsviering van vandaag uitgekomen. Bij Jezus, de barmhartige Samaritaan bij uitstek. Wij hebben vandaag met het Avondmaal herdacht dat het Hem alles heeft gekost om u en mij te redden. Alles wat Jezus had, zette Hij in... om u en mij het leven te geven. En dankzij

wat wij hier bij het Avondmaal hebben herdacht – Zijn redding door kruis en dood heen – hebben wij een totaal nieuw leven in Hem mogen ontvangen. Het oude leven, dat is opgebouwd uit onze bezittingen, onze prestaties, ons eigen ik..., dat oude leven is voorgoed voorbij. O, je voelt het soms nog zo trekken, maar dat oude leven is verleden tijd. Wij hebben door geloof in Jezus een nieuw leven mogen ontvangen. Totaal nieuw. Een leven uit vergeving. Een leven uit genade. Een leven uit de liefde van God. Een leven in Zijn bescherming. Een eeuwig leven. In Hem zijn wij veilig. In Hem mogen wij vertrouwen. In Hem en door Hem mogen wij nieuwe stappen zetten in ons leven. Totdat wij eindelijk thuis zullen zijn en mogen zitten aan die feesttafel in Gods heerlijkheid.

Nu, als je dat nieuwe leven hebt ontvangen..., dan hoort daar ook een totaal nieuwe manier van leven bij. Nog steeds: gewoon eten en drinken, werken en slapen, verzorgen of verzorgd worden. Maar toch een zo ander leven.

De Heidelbergse Catechismus noemt dat *een leven in dankbaarheid*: je houdt je niet aan het achtste gebod, omdat God dat nu eenmaal heeft geboden. Je houdt je aan dit achtste gebod, omdat je God zo *dankbaar* bent voor al Zijn genade, geduld en liefde die Hij aan jou kwijt wil. En daarom gaat het er ook niet om dat je precies binnen de lijntjes van Gods geboden loopt, het gaat erom dat Gods verlangen ons verlangen wordt. God verlangt naar een wereld, waarin liefde, vrede, veiligheid, vertrouwen en delen de basiswoorden vormen. Nu, hoe kan ik daaraan gestalte geven in mijn eigen bescheiden leventje? Het gaat er niet meer om hoe ik mijn bezittingen zo goed mogelijk kan beschermen en vergroten. Het gaat erom hoe ik een ander met mijn bezittingen rijk kan maken..., omdat ik zelf zo rijk in Christus mag zijn. Ik sluit mij niet af voor mensen die anders zijn dan ik. Ik probeer alle mogelijke blokkades weg te nemen die tussen groepen mensen en die tussen mij en de ander staan? Het gaat niet meer om 'wat van mij is', maar hoe ik de ander kan dienen en met hem of haar kan samenleven.

Paulus draait het achtste gebod dan ook precies om, als hij ons uitlegt hoe dat nieuwe leven in Christus eruit ziet, dat wij dankzij Zijn reddingswerk mogen ontvangen. Paulus zegt (vers 28): 'Laat wie steelt niet meer stelen, maar eerlijk de kost verdienen door zelf hard te werken om iets weg te kunnen geven aan wie het nodig heeft.' Niet stelen – dat is het oude leven - maar delen! En wat je werk betreft, zegt Paulus: je werkt niet voor jezelf, voor je eigen bestaan en wat je overhoudt is misschien voor de ander... Paulus geeft een heel ander perspectief op werk: je werkt om de ander tot zegen te kunnen zijn! Je inkomen is een middel. Een middel om een ander tot zegen te zijn.

Niet stelen, maar delen. Omdat je zelf zoveel bij het Avondmaal mocht ontvangen. Niet stelen, maar delen. Christus volgen, loskomen van je geld en goed... en je voetstappen in Zijn voetstappen te zetten... om zo de ander tegemoet te gaan... om hem of haar iets van vertrouwen en veiligheid te laten ervaren. Want zo zal het er straks ook uitzien, als Christus eenmaal terugkomt. Dan zullen de geboden overbodig zijn geworden, omdat Gods verlangen en ons verlangen dan werkelijk één zullen zijn.